

פרופ' זאב שטרנהל

(תרצ"ה-תש"ף)

פרופ' זאב שטרנהל נולד בפולין וכל משפחתו נספתה בשואה. הוא עלה ארצה כנער בודד, שירת ולחם כקצין קרבי בצה"ל ולמד באוניברסיטה העברית בירושלים ובמכון הלאומי למדעי המדינה בפריז.

שטרנהל, חתן פרס ישראל, נחשב בעולם לאחד ממובילי המחקר על שורשיו הרעיוניים של הפשיזם. תרומתו הייחודית לחקר רעיונות הפשיזם התמקדה בהדגשת זיקתם לביקורת על הנאורות ועל מורשת המהפכה הצרפתית שאפיינה את חוגי הריאקצייה והרסטורציה באירופה, ובייחוד בצרפת, במאה התשע-עשרה ובתחילת המאה העשרים. לעומת מרבית חוקרי הפשיזם שהתייחסו בעיקר לתנאים הפוליטיים לאחר מלחמת העולם הראשונה, שטרנהל הראה את זיקת הפשיזם למסורת אירופית ארוכה של דחיית הרעיונות האוניברסליסטיים והרציונליסטיים של הנאורות ואת היותו של הפשיזם רק המשך והקצנה של מגמות אלו. הוא הצביע על התפקיד המרכזי שמילאה פרשת דרייפוס, על היבטיה האנטישמיים, בגיבוש המחנה שלימים יבוא לביטוי בהגות ובפוליטיקה הפשיסטית. מלחמת העולם הראשונה רק חידדה וחיזקה עמדות אלה.

מחקריו של שטרנהל שינו את פרדיגמת המחקר ההיסטורי והרעיוני והראו כי הפשיזם לא היה רק תופעה חריגה וחד-פעמית אלא יש לו שורשים עמוקים בהגות האירופית.

ספריו תורגמו לשפות רבות והפכו לנכסי צאן ברזל של המחקר וההוראה באוניברסיטאות באירופה ובארצות הברית. העובדה שזכה להוקרה מיוחדת בצרפת מעידה על חשיבות תרומתו הסגולית.

שטרנהל גם ראה עצמו אינטלקטואל המעורב בחיים הציבוריים והתריע על מגמות שנראו לו מסוכנות בזירה הישראלית. קולו זכה להערכה רחבה, אבל גם לביקורת שבמקרה אחד התגלגלה לניסיון לפגוע בו אישית.

כתב: חבר האקדמיה פרופ' שלמה אבינרי, חברו של פרופ' שטרנהל